

УДК 332.1

Є.Ю.КУЗЬКІН, М.М.НОВІКОВА, кандидати екон. наук
Харківський національний економічний університет

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПОКАЗНИКІВ, ЯКІ ХАРАКТЕРИЗУЮТЬ ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНУ

Пропонується система показників, за якими доцільно визначати рівень економічного розвитку регіону. Ця система сформована на основі аналізу соціально-економічних показників, за якими звітують області про результати соціально-економічного розвитку території.

Рівень економічного розвитку регіону можна оцінити за інтегральним показником, що характеризує стан регіональної економіки. Перша проблема оцінки рівня економічного розвитку регіону полягає в тому, що в практиці регіонального управління не існує єдиної сукупності показників, які комплексно характеризують стан регіональної економіки, і на основі якої можна було б розрахувати інтегральний показник. Друга проблема пов'язана з відсутністю системи показників, яка представляє не тільки вибір окремих економічних показників, але і визначає зв'язок між ними. Третя проблема полягає у відсутності єдиного підходу до використання одиниць виміру, в яких мають представлятися основні економічні показники області.

Питаннями оцінки рівня економічного розвитку регіону, використовуючи різні сукупності економічних показників, займалися такі вчені, як А.Гальчинський, Ю.Гладкий, В.Геиц, А.Єпіфанов, А.Кінах, І.Сало, Д.Стеченко, А.Чистобаев [2-8], однак у їх роботах не розглядалися питання формування єдиної сукупності економічних показників, які детально характеризують економічний розвиток області і за якими на підставі розрахунку інтегрального показника можна оцінити рівень економічного розвитку області.

Тому метою даної роботи є формування та обґрунтування системи показників, які характеризують економічний розвиток регіону на основі аналізу діючої в статистичній звітності сукупності показників соціально-економічного розвитку області. Досягнення поставленої мети передбачає необхідність вирішення таких завдань:

- проаналізувати існуючу сукупність показників соціально-економічного розвитку області (регіону);
- обґрунтувати складові системи показників економічного розвитку регіону;
- обґрунтувати взаємозв'язок показників економічної та соціальної спрямованості в системі показників, що характеризують стан економіки регіону;

- сформулювати принципи побудови системи показників економічного розвитку регіону.

Результати аналізу сукупності соціально-економічних показників показали, що кожна область України звітує про рівень економічного розвитку за своєю сукупністю показників, що унеможливує оцінку рівня її розвитку. При цьому необхідно відзначити, що стан соціальних і демографічних показників є результатом розвитку економічних показників. Наприклад, показник «середньомісячна номінальна заробітна плата найманих працівників» залежить від таких економічних показників, як валова додана вартість, темпи зростання виробництва в регіоні, динаміка структури витрат на виробництво продукції та ін. Таким чином, можна стверджувати, що рівень розвитку економічних показників визначає рівень розвитку соціальних і демографічних. Тому представляється необхідним, насамперед, сформувати систему економічних показників, які визначають рівень регіонального розвитку. Слід зазначити, що діюча сукупність показників, які характеризують економічний розвиток області, сформована з наступних [1]:

- валова додана вартість;
- вартість основних засобів;
- індекс цін виробників промислової, сільськогосподарської продукції та індекс споживчих цін;
- фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування;
- продукція промисловості та сільського господарства;
- інвестиції в основний капітал та іноземні інвестиції;
- експорт та імпорт товарів і послуг;
- роздрібний товарооборот.

Інші показники, які характеризують розвиток області, можна віднести до соціальних і демографічних показників, які побічно характеризують розвиток економіки. Аналіз діючої сукупності показників, які характеризують економіку області, виявив наступні проблеми:

1. На душу населення розраховується тільки показник валової доданої вартості. Однак, на наш погляд, показники на душу населення більш об'єктивно характеризують рівень економічного розвитку області й їх необхідно розраховувати за кожним економічним показником області.

2. Немає єдиного підходу до використання вартісного вираження показників, тобто в одних областях показники представлені в порівняльних цінах, в інших – у фактичних. Це унеможливує порівняння темпів приросту аналогічних показників у різних областях України.

3. Немає єдиної сукупності показників, які характеризують еко-

номічний і соціальний розвиток області, що унеможлиблює визначення та комплексну оцінку рівня розвитку області за інтегральним показником.

Важливим, на наш погляд, є не тільки сформувати єдину сукупність економічних показників, які характеризують розвиток області, але й взаємопов'язати показники в систему, що дозволить виявляти фактори і їх вплив на показники, які підлягають оцінці. Насамперед, система показників повинна формуватися на основі таких принципів:

- принцип системного підходу – розвиток кожного регіону повинний розглядатися як результат взаємодії економічної, соціальної та демографічної сфер;
- забезпечення єдності методології побудови основних показників та їх співставності з аналогічними показниками в інших областях;
- забезпечення комплексного підходу до оцінки соціально-економічного розвитку області, тобто охоплення всіх істотних складових і чинників регіонального розвитку;
- забезпечення адекватності показників реальному стану об'єкту, що вивчається;
- доступність показників у регіональному розрізі;
- однозначність трактування показників економічного та соціального розвитку, тобто можливість здійснення однозначної позитивної або негативної оцінки динаміки показників;
- прозорість побудованої системи показників, зручність для практичного використання, лаконічність, тобто орієнтація на сукупність важливіших первинних показників.

Отже, на нашу думку, кожна область України повинна щорічно звітувати за сукупністю показників, представлених у таблиці. Це дозволить проводити детальний аналіз основних економічних показників області, виявити вплив зміни економічних показників на соціальні та демографічні, порівняти й оцінити рівень економічного розвитку області, а головне, виявити та сформулювати існуючі проблеми в регіональному розвитку та намітити шляхи їх рішення.

Слід зазначити, що якість результатів дослідження економічних показників регіону залежить від виду цін, які враховують при розрахунку показників. Необхідно чітко визначити, що номінальні ціни (фактичні ціни) – це ціни, які фактично діють на момент кількісного вираження показника; реальні ціни – це ціни, які враховують індекс інфляції; порівняльні ціни – це ціни, які представлені в цінах базового періоду.

Важливим є розрахунок економічних показників на душу населення та включення саме їх в інтегральний показник, що характеризує

рівень економічного розвитку регіону. Це дозволяє врахувати в оцінці якісний аспект економічного розвитку, тому що кількість населення регіону побічно відбиває результати економічної діяльності регіону.

Система показників, що характеризують розвиток регіону (області) [1]

Показники	Одиниці виміру, які пропонуються
1	2
БЛОК ЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ	
Валова додана вартість (ВДВ); валова додана вартість у розрахунку на душу населення*	Порівняльні та фактичні ціни
Виробництво: промислової продукції; продукції сільського господарства; продукції будівництва; промислової продукції на душу населення; сільськогосподарської продукції на душу населення; продукції промисловості на душу населення	Порівняльні та фактичні ціни
Структура витрат на виробництво: промислової продукції; сільськогосподарської продукції; продукції промисловості	Відсотки
Реалізація: промислової продукції; продукції сільського господарства; продукції будівництва; промислової продукції на душу населення; сільськогосподарської продукції на душу населення; продукції промисловості на душу населення	Порівняльні та фактичні ціни
Вартість основних засобів; вартість основних засобів на душу населення	Порівняльні та фактичні ціни
Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування	
Індекси цін виробників промислової, сільськогосподарської продукції, продукції будівництва та індекс споживчих цін	Відсотки
Обсяги внутрішнього споживання; обсяги внутрішнього споживання на душу населення	Порівняльні та фактичні ціни
Доходи зведеного бюджету області; доходи зведеного бюджету області у розрахунку на душу населення; витрати зведеного бюджету області; витрати зведеного бюджету області у розрахунку на душу населення	Порівняльні та фактичні ціни
Інвестиції в основний капітал; освоєння інвестицій в основний капітал; інвестиції в основний капітал у розрахунку на душу населення; освоєння інвестицій в основний капітал у розрахунку на душу населення	Порівняльні та фактичні ціни
Іноземні інвестиції; освоєння іноземних інвестицій; іноземні інвестиції на душу населення;	Порівняльні ціни та фактичні ціни

Продовження таблиці

1	2
освоєння іноземних інвестицій на душу населення	
Впровадження інновацій; впровадження інновацій на душу населення	Порівняльні та фактичні ціни
Експорт товарів і послуг; імпорт товарів і послуг; зовнішньоторговельний оборот	Порівняльні та фактичні ціни
БЛОК СОЦІАЛЬНИХ ПОКАЗНИКІВ	
Середньомісячна номінальна заробітна плата	Порівняльні та фактичні ціни
Середньомісячна реальна заробітна плата	Реальні та фактичні ціни
Середньомісячна реальна заробітна плата, на яку розраховує працівник	Реальні ціни
Номінальні доходи населення; структура номінальних доходів населення; реальні доходи населення; структура реальних доходів населення; номінальні витрати населення; структура номінальних витрат населення; реальні витрати населення; структура реальних витрат населення	Фактичні ціни відсотки порівняльні ціни відсотки фактичні ціни відсотки порівняльні ціни відсотки
Рівень офіційного безробіття; рівень безробіття, розрахований за методологією МОП**	відсотки
БЛОК ДЕМОГРАФІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ	
Кількість постійного населення	
Кількість наявного населення	
Природний приріст (+) чи скорочення (-) населення	
Міграція населення: міжрегіональна; міжнародна	

Примітка: * – на душу населення регіону (області);
** – Міжнародна організація праці.

Розрахувати інтегральний показник, що характеризує економічний потенціал області, можна за формулою

$$\mathcal{E}_{ni} = \prod_{j=1}^n Y_j ,$$

де $\mathcal{E}_{ni}$ $\mathcal{E}_{ni}$ – економічний потенціал i -ї області України; Y_j – питома вага j -го показника, що характеризує економіку регіону (області України), розрахований на душу населення і виражений коефіцієнтом (десятковим дробом).

Оцінка інтегрального показника, що характеризує рівень економічного розвитку регіону, проводиться, виходячи з середнього рівня питомої ваги i -го показника за всіма регіонами (областями України).

Таким чином, наукова новизна, викладена в даній статті, полягає в тому, що удосконалено систему економічних показників, які характеризують економічний розвиток області (регіону), на основі результатів аналізу діючої сукупності соціально-економічних показників. Обґрунтовано взаємозв'язок між економічними, соціальними та демографічними показниками, що характеризують регіон (область). Сформульовано принципи формування системи показників, які характеризують рівень економічного розвитку області. Напрямки подальших досліджень даної проблеми пов'язані з розробкою методики визначення й оцінки рівня економічного розвитку регіону на основі запропонованої системи показників.

1. Законодавство України. Правовая серия «Инфодиск» // www.infodisk.com.ua, laws @ infodisk.com.ua, 2005.

2. Гладкий Ю.Н., Чистобаев А.И. Основы региональной политики. – СПб.: Изд-во Михайлова В.А., 1998. – 660 с.

3. Спіфанов А.О., Сало І.В. Регіональна економіка. – К.: Наук. думка, 2000. – 340 с.

4. Кінах А.К. Український прорив. – К.: ВІРА ІНСАЙТ, 2004. – 320 с.

5. Статистичний щорічник України 2004 / За ред. О.Г.Осауленка. – К.: Консультант, 2005. – 592 с.

6. Статистичний щорічник: Харківська область в 2004 році / За ред. М.Л.Чмичало. – Харків: Головне управління статистики у Харківській області, 2005. – 608 с.

7. Стеченко Д.М. Управління регіональним розвитком. – К.: Вища школа, 2000. – 224 с.

8. Стратегія економічного та соціального розвитку України на 2004-2015 рр. "Шляхом європейської інтеграції" / За ред. А.С.Гальчинського та В.М.Геиця. – К., 2004. – 416 с.

Отримано 27.10.2006

УДК 330 : 69.003

Ю.А.СИТНИК

Харьковская национальная академия городского хозяйства

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МЕТОДА ЭКСПЕРТНЫХ ОЦЕНОК В ДИАГНОСТИКЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ НАДЕЖНОСТИ СТРОИТЕЛЬНОГО ПРЕДПРИЯТИЯ

Рассматривается проблема оценки надежности строительного предприятия. Предлагается использование ранжирования для оценки экономической надежности потенциального партнера.

В условиях неопределенности среды функционирования хозяйствующего субъекта часто возникает проблема оценки экономической